

سید شمس: بهرامی، وحید، ۱۳۶۰.

عنوان و نام پدیدآور: درختان مقدس / وحید بهرامی.

منشورات، نشر: تهران، دفتر نشر فرهنگ، ۱۳۹۲.

مشخصات طاهري: ۱۵۲ ص.

٩٧٨-٤-٩٣٢٣٨-٢-١: ١٤٤٠هـ

ساعت ۱۲:۰۰ ظهر است نویسنده: شبیه

۴:۵۰: درخت

موضوع: درخت‌ها - فرهنگ عامه

روزہ مندی کے لئے

ردہ بندی دیویتی : ۴۹۷/۱۵۹

شماره کتابخانه ملی: ۳۱۶۵۲۵

انتشارات پردیس

نهران خیابان ستارخان، مجتمع سفارخان،

برج ۴، طبقه ۲

مؤلف و مترجم: وحیدہ بہرامی

عنوان کتاب: درختان مقدس

بیرال : هزار نسخه

تاریخ چاپ: اول، ۱۳۹۲

ویراستار: ساسان والی زاده

طرح جلد و صفحه آرایی :

عَلَيْهِ سَلَامٌ

فہمیت : ۱۰۶۷۲ رومان

خرما (phoenix dactylifera)	مقدمه
داغداغان (celtis australis)	فصل نخست: کلیات
زالزالک (L. Crataegus)	مرور متنی
زبان گنجشک (Fraxinus excelsior)	مقدس یا مقدس نما
زیتون (Olea L)	درخت در قرآن کریم
سرخدار (Taxus Baccata)	درخت در اساطیر جهان
سرو (cupressus L)	جلوه تقدس درخت در ایران باستان
سنجد (ELAeagnus angustifolia)	انواع درختان مقدس
سیب (Malus orientalis)	دلایل ارزشمند بودن درختان مقدس
شمشاد (Buxus Hyrcana)	مشخصات عمومی درختان مقدس
صنوبر، تبریزی (populous L)	قطع درختان مقدس نما
عرعر (آیلان) (Ailanthus altissima)	قوانین حفاظت از درخت
کاج (pinus L)	فصل دوم: بررسی درختان مقدس
کنار (سدر) (Ziziphus Spina-christi)	آزاد (zelkova carpinifolia)
گردو (Juglans regia)	ارس (juniperus polycarpus)
گز (Tamarix L)	ازگیل (Mespilus Germanica)
گلآبی (Pyrus communis)	اکالیپتوس (Eucalyptus camaldulensis)
لور (انجیر معابد) (Ficus religiosa)	انار (Punica Granatum L)
مورد (Myrtus communis)	انجیر (Ficus cariea L)
نارون (ulmus L)	انگور (vitis vinifera)
نمان (توس) (Betula pendula)	بادام (Amygdalus)
نمدار (Tilia L)	برگ نو (Ligustrum Vulgare)
فصل سوم: سه نوشتار درباره درختان مقدس ..... [۱۳۶-۹۷]	بلوط (Quercus sp)
درخت مقدس: جلوه های باستانی و قرون وسطی /	بنه (چاتلاقوش) Pistacia atlantica
کارل م. سوساک	به (Cydonia albonga)
گیاهشناسی ناحیه مایا: درخت پنبه مقدس / نیکلاس	پده (populous euphratica)
م. هلموت	پرتقال (Citrus sinensis(L) Osbeck)
درخت های مقدس نروژ و سوئد: در جستجوی	پیسته (pistacia uera)
فریولوفتسلو / داگلاس فورل هولمس	توت (Morus alba)
تصاویر ..... [۱۴۶-۱۳۷]	چنار (Platanus orientalis)
منابع و مأخذ ..... [۱۵۱-۱۴۷]	

مقدمه

درخت در فرهنگ اسلامی و باور ایرانی جایگاهی شایسته دارد، چرا که درخت زیباترین نشانه لطف ایزدی و عاملی موثر در دوام زیست و حیات در زمین است.

علاوه بر کارکردهای زیست محیطی درخت مانند تولید اکسیژن، ایجاد اعتدال در آب و هوا، تکمیل اکوسیستم و چرخه طبیعی حیات و نیز علاوه بر استفاده بشر از درختان شامل میوه، برگ، صمغ و چوب آن در تغذیه، صنایع مختلف، ذات درخت به مثابه شاهکار خلقت همواره مورد تحسین و احترام اقوام مختلف بوده است. گاه تا آنجا که بگ افراط و الحاد گرفته و در مقام توتّم ستایش شده و گاه ما به ازای همجواری یا همزمانی با اشخاص و یا وقایع تاریخی احترام و تقدس یافته است. در چنین شرایطی دیر زیست بودن گونه‌های درختی و عظمت و شکوه آنها نیز معمولاً در این تقدس بی نقش نبوده است. هم از این رو مردمان از بریدن و یا شکستن شاخه‌های درختان پرهیز کرده و در مراقبت از آن سعی تمام داشته‌اند و از همین زاویه خرافه نیز به باور افراد عامی راه یافته و گاه این درختان را برآورنده حاجات نیازمندان، دافع امراض و چشم زخم عامل درمان زنان عقیم و رساندن دلباختگان به هم می‌پندارند.

همچنین به باور ایشان این درختان قادر بودند باران بیاورند، خورشید را درخشان کنند، رمه‌ها را دو چندان کنند و نذرها را برآورده سازند.

پس به آنها دخیل می‌بندند، پارچه می‌بندند، نخ گره می‌زنند، قندیل می‌آورند، شمع روشن می‌کنند و در پای آن قربانی می‌کنند!

درخت مظهر قدرت وجود است، و از این رو در آیین‌های کهن مورد پرستش قرار گرفته که حامل یک بعد روحی است. درخت دارای نیروهای قدسی است، چون عمودی می‌روید، درخت سبز می‌شود، سپس برگهایش را از دست می‌دهد و بار دیگر آنها را به دست می‌آورد؛ این بدان معنی است که درخت بازگر نمایش رستخیز است؛ می‌میرد و به زندگی باز می‌گردد. درخت بدین ترتیب رمز وجود

است. لذا برخی از ادیان کهن، درخت را عین هستی دانسته‌اند و موضوع درخت مرکزی از همین جا به میان آمده است.^۱

این همه آنجا که عهد بستن و نمادگونه مبتنی بر خرده فرهنگ است جلوه‌ای از فرهنگ آیینی است اما اگر رنگ تعلق و اعتقاد گیرد محل اشکال است، البته به هر صورت که باشد یک نکته در آن برجسته است و آن «رعایت درخت» است که اتفاقاً سفارش دین است و شاید همین عامل برای حفظ محیط زیست در برخی نقاط از جمله بیشه‌های مقدس و دیرپایی برخی درختان موثر واقع شده است. به این تحركات می‌توان به گونه دیگری نیز نگریست. در باور و آیین مردمی درختان رمزینیه‌هایی از حیات آدمی هستند.

این باورها در اسطوره شناسی، بوم شناختی، کرونولوژی، ستاره شناسی و مردم شناسی می‌تواند به کار آید.

از جمله عوامل ایجاد جایگاه احترام و تقدس برای درختان عوامل زیر را می‌توان برشمرد:

زندگی شگفت درختان غلام، دیر زیستی و مانایی درختان، حیات دوباره، باروری و نوزایی، طراوت و سبزی‌نگی، ایستادگی و دوام، زیبایی و راز آلودگی، رمزگونه‌گی و نماد بودن، انتقال حکایات، افسانه‌ها و اسطوره سازی پیرامون آن، همجواری با اماکن مذهبی و ابنیه دینی مانند مسجد، آتشکده و امامزاده، قدمگاه ائمه یا بزرگان دینی بودن، تکدرختی و نایابی گونه در منطقه، هم دوره بودن با برخی وقایع تاریخی، الفا وجود کرامت و معجزه و البته راه یابی برخی دیدگاه‌های التقاطی و خرافی.